

Paula Kotiniemi

Leikit oppimisen apuna

Keinoja lapsen innostamiseen viulutunnilla

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi

Musiikin koulutusohjelma

Opinnäytetyö

23.11. 2015

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Paula Kotiniemi Leikit oppimisen apuna – Keinoja lapsen innostamiseen viulutunnilla 37 sivua 23.11.2015
Tutkinto	Musiikkipedagogi AMK
Koulutusohjelma	Musiikin koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Musiikkipedagogi, viulu
Ohjaajat	MuT Annu Tuovila MuM Silja Raitio-Heikinheimo
<p>Tässä opinnäytetyössä analysoidaan sitä, miten lapsi oppii ja omaksuu uusia asioita ja miten opettaja voi herättää ja säilyttää lapsen mielenkiinnon soittoharrastukseen. Opinnäytetyössä esitellään tapoja ja toimintamalleja, jotka toimivat parhaiten pienten lasten opettamisessa.</p> <p>Opinnäytetyössä lähdettiin liikkeelle ajatuksesta, että leikit ovat paras keino lapsen opettamiseen. Opinnäytetyössä haluttiin perehtyä myös syvemmin lapsen kehitykseen ja oppimiseen. Opinnäytetyössä käsitellään kasvatuspsykologiaa, opettajan ja oppilaan välistä kohtaamista sekä opettajan roolia innostajana, musiikillisena ohjaajana ja esikuvana.</p> <p>Opinnäytetyön pääasia on erilaisten leikkien ja soittotuntien oheismateriaalien esittely. Leikit on suunniteltu aloitteleville viuluoppilaille, mutta monet leikeistä ovat sovellettavissa myös muille instrumenteille. Työssä esitellyt leikit ovat itse keksittyjä tai peräisin eri viulupedagogeilta tai viulupedagogeiksi opiskelevilta. Jotkut leikeistä on sovellettu viulukoulujen harjoituksista. Kaikkia esitellyjä leikkejä on kokeiltu joko yksityis- tai harjoitusoppilaiden kanssa ja ne on todettu ainakin jossakin tunti-tilanteessa hyödyllisiksi.</p> <p>Leikkien lisäksi on lueteltu hyviä viulukouluja ja -vihkoja, joista löytyy hauskaa ohjelmistoa aloitteleville viulisteille sekä hyviä harjoituksia tunneille. Opinnäytetyössä kerrotaan myös omien kokemusten pohjalta, miten soittotunnit kannattaa suunnitella ja rakentaa.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena on innostaa muita opettajia käyttämään tunneilla paljon erilaisia leikkejä, visuaalista materiaalia ja mielikuvia soitettavien kappaleiden lisäksi. Työssä on lueteltu harjoituksia, joissa aloitteleva oppilas voi heti päästä tekemisiin viulun ja musiikin kanssa. Tarkoitus on esitellä monipuolista tekemistä: oppilas saa liikkua, laulaa ja soittaa.</p>	
Avainsanat	viulu, lapsi, oppiminen, innostaminen, pedagogi, leikit

Author Title	Paula Kotiniemi Tools to Inspire Children during Violin Lessons
Number of Pages Date	37 pages 23 Nov. 2015
Degree	Bachelor of Music Pedagogy
Degree Programme	Music
Specialisation Option	Violin Teacher
Supervisors	Annu Tuovila, DMus Silja Raitio-Heikinheimo, MMus
<p>This thesis investigates how children learn and how a teacher can inspire and maintain a child's interest towards instrument playing at the start of their learning. This thesis introduces tools and activities that work well when teaching children. The work is based on the idea that different games are the most effective way to teach children.</p> <p>First the thesis introduces the key points of children's development and learning, psychology of child rearing, interaction between the teacher and the student and the teacher's role as an inspirer, musical mentor and role model.</p> <p>The main part of the thesis introduces different games and activities that you can do during an instrument lesson. The games are made for violin students, but some can be easily applied to other instruments. The games have been devised by experienced violin pedagogues, the author and other violin pedagogy students. Some games have been inspired by exercises that have been published in different violin schools. The author has tried out the games mentioned in the thesis in her lessons and has found them useful.</p> <p>Besides the games, this thesis lists violin schools and books, where you can find fun repertoire for beginners and good exercises for lessons. This thesis also explains how to plan instrument lessons well in advance.</p> <p>The purpose of this thesis is to inspire other teachers to use a wide variety of games, activities, and visual material besides the pieces the child is learning. The work lists exercises, where beginners can immediately do things with the violin, make music, move, sing and play games. The thesis also introduces a lot of visual stimuli and different metaphors that can appeal to a child's mind and inspire them to learn musical skills.</p>	
Keywords	violin, child, learning, inspiring, teaching, game

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Miten lapsi oppii?	2
3	Oppilaan ja opettajan kohtaaminen tuntitilanteessa	4
4	Opettaja innostajana	7
5	Kotiharjoittelun tärkeys	10
6	Leikit, aktiviteetit ja oheismateriaalit viulutunnilla	12
6.1	Jousikäden ja viulukäden harjoituksia	13
6.2	Soittoasentoon liittyvät harjoitukset	14
6.3	Aktiviteetit ilman viulua	17
6.4	Harjoitteet ja leikit viulun kanssa	18
6.5	Sävelkorkeuden, rytmien, nuottikuvan ja harmonian hahmottamiseen liittyvät leikit	21
6.6	Mielikuvat	24
6.7	Oppilasta motivoivat taulukot	25
6.8	Laululeikit	26
6.9	Ryhmätunnit	29
7	Monipuolista ohjelmistoa pikkuviulisteille	30
8	Esimerkki tuntitilanteen rakentamisesta	32
9	Pohdinta	33
	Lähteet	36

1 Johdanto

Opinnäytetyöni etenee teemoittain ja siihen kuuluu myös käytännön toimintakokeilua. Olen pohtinut sitä, miten oppilas oppii, minkä lapsi kokee mielenkiintoiseksi, miten lapsi kohdataan tunti-ilanteessa ja miten opettaja voi innostaa lasta soittotunnilla. Olen miettinyt ja kokeillut sitä, miten tuntitilanne kannattaa suunnitella ja rakentaa, ja millaista opetusmateriaalia tunnille voisi tuoda. Opetukseni tavoitteena on oppilaslähtöinen opetus. Haluan löytää jokaiselle oppilaalleni parhaat mahdolliset harjoitukset, jotta oppilas pystyy kehittymään parhaansa mukaan ja nauttimaan soittoharrastuksestaan.

Opinnäytetyöni pääosassa ovat ohjeet erilaisiin leikkeihin ja oheismateriaaleihin, joita opettaja voi valmistella viulutunneille. Esittelen erilaisia harjoitteita, leikkejä ja tehtäviä, joita viuluoppilaan kanssa voi tehdä tuntitilanteessa. Olen kerännyt leikit ja harjoitteet monilta eri viulupedagogien pitämiltä luennoilta, muiden opettajien tunneilta ja keksinyt itse myös monia niistä. Olen itse kokeillut kaikkia mainitsemiani harjoitteita ja todennut ne toimivaksi jossakin opetustilanteessa. Toivon, että myös muiden instrumenttien opettajat voisivat hyödyntää leikkejä ja harjoitteita omilla tunneillaan ja inspiroituisivat keksimään motivoivia leikkejä omille oppilailleen.

Opinnäytetyöni tavoitteena on olla opas aloittelevalle viulunsoiton opettajalle ja antaa ohjeita sellaisiin tunneilla tehtäviin aktiviteetteihin, jotka pitävät lapsen motivoituneena. Näin lapsi voi tehdä luovia päätöksiä ja heittäytyä musiikin maailmaan. Aloittelevan viulunsoitonopettajan on tärkeä valmistautua opetustilanteisiin hyvin. Lasta opettaessa ei riitä, että tunnille tuo kappaleita tai yhden viuluvihkon, josta soitetaan ohjelmistoa. Lapsi ei jaksa keskittyä pitkiä aikoja kerrallaan. Tunneilla on oltava muutakin aktiviteettia, kuin pelkkää kappaleiden soittoa. Lapsen into soittoon lopahtaa luultavasti alkumetreillä, jos opettaja ei innosta lasta erilaisin keinoin tunneilla. Harjoitusten naamioiminen leikeiksi on hyvä keino saada lapsi innostumaan soittoharrastuksestaan.

Eri viuluvihkoista löytyy leikkejä ja kivoja harjoituksia aloittelijoille, mutta olen huomannut, että lapset innostuvat yleensä enemmän, kun opettaja on itse askarrellut materiaalin eikä harjoituksia ja leikkejä tehdä kirjasta. Leikistä tulee näin

konkreettisempi lapselle. Lisäksi värikäs ja kosketeltava opetusmateriaali herättää lapsen mielenkiinnon yleensä välittömästi.

Viulunsoitto voi olla hyvin haastavaa aloittelevalle oppilaalle. Monesti omat oppilaani ovat valittaneet sitä, kuinka raskasta soitto on, ja kuinka vaikeaa viulusta on saada kaunis ääni. Opettajalla olisi hyvä olla valmiina mielenkiintoisia harjoitteita, jotka auttavat lasta kehittymään ja innostumaan.

Seurasin viulupedagogien luentoja, joissa he kertoivat miten he innostavat lapsia tunneilla. Innostuin kokeilemaan heidän keksimiään aktiviteetteja pienten oppilaideni kanssa, kun huomasin, ettei lasten kiinnostus ja keskittymiskyky riittänyt aina soittotunnilla. Huomasin soittoon liittyvillä leikeillä olevan hyvin positiivinen vaikutus oppilaisiini. Nyt keksin ja kokeilen jatkuvasti uusia leikkejä ja hauskoja harjoituksia tunneille, jotta sekä oppilaani että minä viihtyisimme tunnilla.

Tunnilla opettajan pitäisi kertoa oppilaalle, miten harjoitella tulevalla viikolla sekä motivoida oppilasta niin, että hän jaksaa harjoitella. Uusilla opettajilla on monesti ongelmia motivoida lasta pitkällä aikavälillä ja keksiä uutta mielenkiintoista materiaalia. Opettajan on uskallettava olla avoin omille ideoilleen ja kokeilla erilaisia, tyhmiltäkin tuntuvia harjoituksia. Leikit ovat hyvä lisä lasten tunneille, mutta niitä voi käyttää hyvin myös muunkin ikäisten aloittelijoiden kanssa.

2 Miten lapsi oppii?

Lapsilla on synnynnäisiä valmiuksia, kuten kyky oppia. Oppiminen on yksilöllistä ja siihen vaikuttavat niin perimä kuin ympäristö. Oppiminen tapahtuu aina vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009, 72.)

Soittamaan oppiminen on tavoitteellista kehitystä. Lapselle on tärkeää huomata kehittyneensä asioissa, joita hän on opetellut. Kun lapsi oppii asioita, hän kiinnostuu oppimisesta ja alkaa määrätietoisemmin opetella lisää uusia asioita. Aikuinen on aina oppimisessa lapsen tukena ja esimerkkinä. Aikuisen tehtävä on myös palkita ja kehua lasta, kun uusi taito on opittu. Lapselle paras oppimiskeino on leikki. Lapsi innostuu,

kun hän saa itse tehdä, kokeilla ja koskea. Aikuisen kannustava suhtautuminen leikkiin ja lapsen kuvitelmiin tukee lapsen oppimista ja kehitystä. Monet leikit opettavat sosiaaliseen kanssakäyntiin ja kehittävät kielen oppimista, kognitiivisia taitoja eli ajattelun valmiuksia ja luovuutta. (Karling, Ojanen, Sívén, Vihunen & Vilén 2009, 200-204.) Leikit ovat erinomainen keino myös musiikin oppimiseen.

Oppimisessa on tärkeää itseohjautuvuus, johon kuuluu sisäinen motivaatio, suunnitelmallisuus, itseluottamus, sopeutuminen, joustavuus ja luovuus. Lapsi ei kuitenkaan ole syntyessään itseohjautuvainen, vaan näiden ominaisuuksien kehittymiseen on varattava aikaa ja annettava mahdollisuuksia. Jo pienestä lapsesta huomaa millaisiin tehtäviin ja leikkeihin lapsi lähtee mielellään mukaan. Motivaatio on tunne, halu ja psykologinen tarve, joka antaa ihmiselle syyn käyttäytyä tietyllä tavalla. Kun lapsi ei vielä itse osaa kertoa toiveistaan tulee aikuisen nähdä ja huomioida lapsen yksilölliset tarpeet. (Karling, Ojanen, Sívén, Vihunen & Vilén 2009, 72.)

Turvallinen ja positiivinen ympäristö tukee lapsen oppimista (Garam 2000, 265). Lapsi alkaa tällöin kiinnostua asioista ja tekemisistä ja jäljitellä muiden toimintaa. Lapset oppivat puhumaan kuuntelemalla ja matkimalla aikuisia. Myös instrumentin opettelussa opettaja voi soittaa malliksi ja lapsi voi jäljitellä kuulemansa perusteella opettajan soittoa. Uusia teknisiä asioita opetellessa on kuitenkin hyvä käydä läpi myös se, mistä liike lähtee ja mitä tulee tehdä eri tavalla erilaisen äänen muodostamiseksi. Lapsi pystyy helposti matkimaan kuulon perusteella, mutta saattaa samalla esimerkiksi jännittää lihaksia, joita liikkeen tuotossa ei tarvitsisi jännittää.

Lapsi haluaa kokea yhteenkuuluvuutta, mutta tulla kohdelluksi kuitenkin yksilönä. Lapsen omille mielipiteille täytyy antaa arvoa, mutta turvallisessa mahdollisuuksien ja kokeilujen ympäristössä on myös rajoja ja sääntöjä. Lapsen oppiessa itsenäisemmäksi aikuisen tulisi antaa palautetta ja rohkaisua lapsen kehittyville kognitiivisille taidoille. (Karling, Ojanen, Sívén, Vihunen & Vilén 2009, 139-140). Kuitenkaan aikuiset eivät saisi vaatia lapselta itsenäisyyttä tilanteissa, joissa lapsi ei vielä pärjää. Tällöin lapsi saattaa kokea häpeää, itsensä epäilyä ja syyllisyyttä, mikä aiheuttaa uusien tilanteiden välttelyä. (Karling, Ojanen, Sívén, Vihunen & Vilén 2009, 72-74).

Lapsi tarvitsee sitä, että hänen persoonalliset käyttäytymisaipeuksensa otetaan huomioon. Aikuisen tulisi nähdä, onko lapsella esimerkiksi nopea reagointikyky tai

vaikka herkkä suhtautuminen asioihin ja toimia sen mukaisesti lasta kohtaan. Lapsi saattaa kokea stressiä tai ahdistusta jos ympärillä olevat ihmiset toimivat aivan toisella tavalla kuin hän itse. Tällöin lapsi saattaa ärsyntyä eikä positiivista kehitystä tai oppimista tapahdu. (Mullola 2012, 81).

Aikuisilla on tärkeä tehtävä lapsen persoonallisuuden tukemisessa, jotta lapsi pystyy käyttämään aiemmin oppimaansa. Epäonnistumiset ja pettymykset aiemmissa oppimistilanteissa vaikuttavat oppilaan luottamukseen omia taitojaan kohtaan. Oppilas saattaa olla haluton haastamaan omia taitojaan. Vastaavasti onnistumiset saavat oppilaan yrittämään lisää ja kehittämään taitojaan. (Garam 2000, 98-99.)

Fyysiset tilat kuten nälkä ja väsymys vaikuttavat oppimiseen. Väsymys vaikuttaa muistiin, ajatteluun, keskittymiseen, reagoimiskykyyn ja jaksamiseen. Väsyneenä asioiden oppiminen on vaikeampaa ja harjoittelu ja uusien asioiden kokeilu saattavat tuntua epätoivoisilta. Uusia asioita oppii parhaiten, kun on luottavainen itseensä, on levännyt, kyläinen ja iloinen. (Garam 2000, 92-93.)

Lapsen innostuksen ylläpitämiseksi oppimisen tulee olla kivaa ja jännittävää. Opettajan innostus tarttuu oppilaaseen. Lapsen mielikuvituksen aktivointi, visuaalisuus, sekä hauskat rinnastukset ja mielikuvat auttavat lasta muistamaan tunnilla käytyjä asioita.

3 Oppilaan ja opettajan kohtaaminen tuntitilanteessa

Viulutunnilla opettaja toimii oppimisen ohjaajana ja tukijana. Lähtökohtana ovat oppijan valmiudet ja itsenäinen työskentely. Tarkoituksena on, että oppilas pystyy itse asettamaan omat tavoitteensa ja arvioimaan oppimistaan ja kehitystään. Opettaja ei silti jätä kaikkea vastuuta oppimisesta oppilaalle, vaan vuorovaikutteisuus on tärkeässä osassa. (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009, 72.) Soittotunneilla oppiminen ja työskentely ovat lapsen ja aikuisen välistä yhteistyötä, jossa aikuinen toimii tiedon kantajana ja ohjaa oppilasta ymmärtämään ja hahmottamaan uusia asioita jo opittujen tietojen pohjalta. Oppilasta kohdellaan tasavertaisena ihmisenä, joka myös oppii, ajattelee ja tuntee. (Jordan-Kilkki & Pruuki 2012, 21-22.) Oppilas ja opettaja kehittyvät molemmat oppimisprosessin aikana.

Opetustilanteessa pyritään dialogiseen työskentelyyn, jossa pyritään ratkaisemaan ongelmia keskustelemalla niin, että molempia osapuolia kuunnellaan ja annetaan tilaa toisen mielipiteille. Avoimessa kuuntelussa ei odoteta toisen sanovan jotain tai tulkita asioita toisen puolesta. (Jordan-Kilkki & Pruuki 2012, 18.) Tavoitteena on kokemus osallisuudesta ja siitä, että tuntee itsensä tärkeäksi, ymmärretyksi ja kuulluksi. Vuorovaikutukseen kuuluu myös eleiden ja ilmeiden huomioiminen. Sanaton kanssakäynti kertoo paljon siitä, miten asioihin suhtautuu ja miten ottaa toisen vastaan. Myönteinen vuorovaikutus on paljolti sanatonta viestintää, jota lapsi lukee tarkasti. Soittotunnilla oppilaan tulisi saada tuntea olonsa aina turvalliseksi ja hyväksi. Avoin, kunnioittava ja luottamuksellinen ilmapiiri ovat tärkeässä osassa, jotta oppimista ja musiikillista kehitystä voisi tapahtua. Jo ennen soittotunnin alkua voi miettiä onko kohtaamisessa läsnä ja välittääkö siitä, mitä toiselle kuuluu. Ihminen pitää ottaa vastaan kokonaisuudessaan, ei vain oppilaana. (Jordan-Kilkki & Pruuki 2012, 20-21.)

Oppilaan kanssa voi jutella arkisistakin asioista ja kysellä avoimia kysymyksiä, joihin ei ole vain yhtä oikeaa vastausta. Näin oppilas saa miettiä omia tuntojaan ja mietteitään. Oppilaalta voi kysyä musiikin herättämistä mielikuvista tai tunteista. Kiireettömyys antaa oppilaalle aikaa ja tilaa asioiden pohtimiseen ja kokeilemiseen. (Jordan-Kilkki & Pruuki 2012, 23.) Uudet asiat muistaa paremmin, kun tiedot niihin on saanut etsiä tai tehdä itse ilman, että opettaja on näyttänyt tai kertonut mitä pitää tehdä. Opettajan aktiivisen kyselyn ansiosta oppilaskin alkaa esittämään itselleen kysymyksiä haasteen kohdatessaan. Uusia faktoja opettaessa on parempi, että opettaja kertoo faktat suoraan, eikä oppilaan tarvitse arvata, mitä opettaja ajattelee. (Johnson 2003, 21.) Johdattelevat kysymykset ovat hyviä. Jos oppilas muistaa viulun kielet G-D-A-E, voi opettaja kertoa, että G-duurissa on yksi ylennysmerkki, D-duurissa kaksi ja kysyä, kuinka monta etumerkkiä A-duurissa luultavasti silloin on. Jos lapsi ei tunnilla vaikuta innostuneelta, huono kysymys voi olla: "Haluatko soittaa Tuiki tuiki tähtösen?" Hyvä kysymys voisi taas olla: "Tiedätkö Tuiki tuiki tähtösen?" Viimeiseen kysymykseen oppilas luultavasti vastaa "kyllä" ja tuntee mielihyvää siitä, että hän tietää jo kappaleen. (Johnson 2003, 21.) Kappaletta lähestytään oppilaan lähtökohdista.

Ideaali oppimisilmapiiri on silloin, kun sekä opettajan että oppilaan fyysinen ja henkinen hyvinvointi on kunnossa. Aina kaikki ei kuitenkaan ole omassa elämässä hyvin, ja silloinkin pitäisi pystyä keskittymään ja heittäytymään toisen kanssa olemiseen ja tekemiseen. Oppilaan ollessa levoton, surullinen tai ärtynyt voi soittotuntitilanne tarjota

turvallisen ja rauhallisen hetken, joka antaa oppimisen ja onnistumisen elämyksiä. Musiikki on dialogista kanssakäymistä, jossa jaetaan kokemus ja tunteet, joita musiikki herättää. Musiikin yhteinen ymmärryssuhde nousee, kun oppilas ja opettaja ovat tunteneet toisensa pidemmän aikaa. (Saarikallio 2012, 37-40.)

Musiikilla on psykologinen merkitys, mikä tarkoittaa, että musiikin avulla voi ilmaista itseään, omia kokemuksia ja tunteita (Saarikallio 2012, 37). Opettajan tulisi pystyä näkemään musiikin heijastamat emootiot lapsessa ja antaa lapselle tilaa niiden ilmaisemiseen esimerkiksi improvisaation ja laulun kautta. Opettaja voi esittää lapselle arkisen kysymyksen laulaen, johon oppilaan tulee improvisoida vastaus laulaen (Chosky 1988, 45). Oppilaan kanssa voi keskustella musiikin herättämistä tunteista esimerkiksi mielikuvaharjoittelun avulla. Oppilas on enemmän läsnä, kun hän saa itse pohtia miltä musiikki oikein kuulostaa sen sijaan, että opettaja vaikka kertoisi mihin kohtaan pitää tehdä dynamiikkavaihdoksia.

Opettaja toimii myös kasvattajana niin, ettei anna lapsen temperamentin häiritä avoimesti vuorovaikutusta opetustilanteessa (Mullola, 2012, 62). Joskus opettaja voi kokea jonkin oppilaan temperamenttisen piirteen häiriöksi tunteilanteessa, eikä osaa nähdä piirteen tuomia mahdollisuuksia. Tällainen on esimerkiksi häiriintyvyys, joka aiheuttaa keskittymisen katoamista, kun jokin ulkopuolinen ärsyke valtaa huomion. Tällaisesta piirteestä voi kuitenkin olla apua esimerkiksi yhteismusisoinnissa. (Mullola, 2012, 64-65.)

Opettajan tehtävänä on antaa oppilaalle palautetta ilmein, elein ja sanoin. Johdonmukainen palautteen antaminen on tärkeää, eikä opettajan pitäisi vertailla oppilaitaan keskenään. Palautteen tulisi olla reilua ja tasapuolista silloinkin, kun osa oppilaista ei ole paikalla. Muista oppilaista negatiiviseen sävyyn puhuminen antaa opettajasta epäluotettavan ja ristiriitaisen kuvan. Se, miten opettaja ilmaisee oppilaan onnistumiset ja mahdolliset puutteet, vaikuttaa suuresti oppilaan minäkuvan kehittymiseen. Aikuisen pitäisi yrittää nähdä oppimistilanne lapsen silmin ja esimerkiksi iloita lapsen puolesta tämän onnistuessa uusissa tai vanhoissakin asioissa. Väsyneenä ja kiireisenä usein juuri oppilaasta iloitseminen on opettajalle haastavaa. (Jordan-Kilkki, Pruuki. 2012. 20-22). Tällöin oppilaan potentiaali jää näkemättä ja lapsi koetaan vaikeana. Lapsen itsetunnolle tekee hyvää, kun hän kokee, että joku nauttii hänen seurastaan (Karling, Ojanen, Sívén, Vihunen, Vilén, 2009, 194-195).

4 Opettaja innostajana

Lapsilla on usein toiveita ja unelmia viuluharrastuksen suhteen. Opettajan tehtävä on auttaa lasta saavuttamaan tavoitteet ja kehittymään tasaisesti. Opettajan pitäisi pitkällä tähtäimellä miettiä oppilaalle valmiiksi ohjelmistoa, esiintymisiä ja mahdollisia tutkintoja. Selkeät tavoitteet ohjaavat kohti päämäärää, jolloin etenemissuunta ja –tempo säilyvät. (Garam 2000, 56.) Opettajan tehtävänä on antaa oppilaalle sopivia haasteita ja innostavia tehtäviä. Kun lapsen mielenkiinnot ja suuntautuneisuus otetaan huomioon, on todennäköisempää, että lapsi jaksaa kehittää taitojaan pitkäjänteisesti. Kaikilta oppilailta ei voi vaatia samoja asioita tai samanlaista kehityskaarta. Jokaiselle oppilaalle voi kuitenkin tunnilla järjestää pieniä onnistumisen tunteita. Usein onnistumisen jälkeen oppilas haluaa säilyttää tunteen ja jatkaa onnistumisia. Näin oppilas jaksaa harjoitella tuntien välissä. Tunnilla läpi käydyt selkeät harjoitteluohjeet ovat tärkein kotiharjoittelun motivaatiokeino.

Pitkän tähtäimen suunnitelmien lisäksi opettajan tulee suunnitella kaikkien tuntien materiaali ja mahdolliset kappaleiden väliset virikkeet valmiiksi ennen soittotuntia. Pienten oppilaiden kanssa tempo on nopea ja opettajan huomio ei saa herpaantua hetkeksikään, tai muuten myös lapsen huomio soittoon on menetetty. Aktiviteettien vaihtelevuus ja monipuolisuus ovat keino pitää lapsi kiinnostuneena tunti-ilanteessa. Opettajan kannattaa kirjata mahdollisimman moni asia ylös tai tehdä mahdollisimman monista asioista taulukoita, jotta sekä oppilas että opettaja pysyvät tietoisina siitä, mitä on harjoiteltu ja mitä ollaan harjoittelemassa. Järjestelmällisyys auttaa opettajaa selviytymään lyhyissä opetustilanteissa sekä monen oppilaan kanssa.

Jokainen opettaja haluaa auttaa oppilastaan edistymään mahdollisimman hyvin ja oppimaan paljon. Aloittelevan oppilaan kanssa on oltava kärsivällinen ja huolellinen. Systemaattinen soittotekniikan kehittäminen alkaa heti. Myöhemmät taidot opitaan jo opittujen asioiden pohjalta, joten perusasioiden oppiminen on tärkeässä osassa. Jo alkuvaiheessa on tärkeää opettaa lapselle laadukkaan äänen saaminen viulusta. Tavoitteena on selkeä ääni ilman sivuääniä. (Garam 2000, 83.) Myös ryhdikäs, mutta rento soittoasento on hyvä oppia jo heti soittoharrastuksen alettua. Opettajan tulee pitää huolta, että oppilaalla on soittaessa mahdollisimman vähän jännitystiloja, ja soittoasento ja soittaminen ovat niin luonnollisia, kuin mahdollista. Ihminen on

psykofyysinen kokonaisuus ja erilaisten mielikuvien avulla voi vaikuttaa soiton ja soittoasennon laatuun paljonkin. (Garam 2000, 159.)

Opettaja auttaa lasta asettamaan itselleen tavoitteita. On olemassa kahdenlaisia tavoitteita. On tavoitteita, jotka suuntautuvat tehtävien suorittamiseen tai uuden taidon hallitsemiseen, sekä tavoitteita, jotka palvelevat egoa. Egoa palvelevissa tavoitteissa lapsi vertaa omia saavutuksiaan muiden saavutuksiin. Tämä on hyvin yleistä musiikkiharrastuksessa. Monet opettajat käyttävät leikkimielisiä kilpailuja keinona motivoida lasta, mutta heti kun oppilas ottaa kilpailun liian vakavasti, kunnollista oppimisprosessia ei voi syntyä. Egoa palvelevat tavoitteet voivat estää laadukkaan harjoittelun. Vaikka kilpailut monesti johtavatkin moniin saavutuksiin, ne voivat johtaa siihen, että lapsen tavoitteena on vain olla parempi kuin muut. Tehtävätavoitteet auttavat lasta kehittymään harjoittelijana ja ratkaisujen keksijänä paremmin. Siksi ilmapiiirissä, jossa arvostetaan yritteliäisyyttä, ahkeruutta ja omien tehtävien harjoittelua, kaikilla on mahdollisuus kehittyä parhaansa mukaan. (Smith 2003, 71.)

Viulunsoiton tekniikkaan liittyy paljon pikkutarkkaa työtä, joka on lapsille monesti raskasta, väsyttävää ja pitkäväteistä. Paras tapa saada lapsi innostumaan harjoitteista on naamioida ne leikkien, erilaisten värikkäiden tavaroiden tai muiden ylimääräisten elementtien mukaan. Jo opetuspaikan ulkonäöllä on paljon merkitystä lapsen mielenkiinnon säilyttämiseen. Lapset ovat usein hyvin visuaalisia ja kiinnostuvat värikkäistä ja vaihtelevista opetusmateriaaleista. Kuvakieli ja metaforat ovat lasten opetuksessa todella tehokkaita (Bradley 2002, 21.): ne auttavat oppilasta lähestymään asioita luovasta, mielenkiintoisesta ja hauskasta näkökulmasta. Jos opettaja käyttää jotain hassua metaforaa, oppilas yleensä muistaa hauskan sanonnan ja siihen liittyvän asennon tai harjoituksen.

Opettaja kertoo oppilaalle aina selkeät ohjeet, miten kappale soitetaan tai miten harjoitus tehdään. Malliksi soittaminen on tärkeää erityisesti musiikin opetuksessa. Oppilas oppii kuuntelemaan ja matkimaan. Oppilaat sanovat monesti mallisoiton jälkeen, kuinka kauniilta tai kirkkaalta opettajan soitto kuulosti. Näin oppilaalla on mielessään jokin tavoite kappaleen suhteen. Oppilas haluaa, että hänen soittonsa kuulostaa samalta.

Jokainen oppilas on erilainen ja tarvitsee omanlaistaan ohjausta. Opettajan on oltava joustava suunnitelmiensa ja ajattelunsa suhteen. Aikuisen tulee olla vastaanottavainen ja kuunnella oppilaan mielipiteitä. Opettajalla on vastuu jokaisen tunnin suunnittelusta ja tavoitteiden saavuttamisesta, mutta aina asiat eivät kuitenkaan mene suunnitellusti, joten tunti tilanteen tulee olla joustava. Aikuinen voi pitää mielessään monta eri reittiä, miten tunti tilanne voi edetä. Yllätyksien sattuessa on hyvä tietää, miten tunti voi taas jatkua.

Opettajan täytyy pystyä heittäytymään, kokeilemaan ja kehittämään uusia metodeja eri oppilaille. Spontaanit ideat saattavat joskus toimia todella hyvin. Eräs oppilaani oli kerran hieman väsynyt tunnilla eikä jaksanut huolellisesti miettiä uuden kappaleen säveliä. Oppilas laittoi monta kertaa peräkkäin sormet ensin aina väärin päin tai väärään paikkaan. Ehdotin, että tekisimme yhdessä harjoituksen, jossa aina pysähdytään ennen seuraavaa säveltä ja sanotaan ääneen, mikä sormi tulee ja onko sormi matala vai korkea. Harjoitus tuntui ensin vähän tyhmältä itsestäni, mutta harjoitus toimikin yllättävän hyvin ja opetti oppilaalle kappaleiden harjoittelemista ilman kiirettä ja ajatuksen kanssa. Seuraavan sormen pitää aina tietää paikkansa, ennen kuin sävel näppäillään tai soitetaan jousella.

Kun opettaja on motivoitunut opetettavaa asiaa kohtaan, hän pystyy motivoimaan myös oppilasta. Opettajan oma lämmin suhde musiikkiin ja opettamiseen välittyy soittotuntitilanteessa oppilaalle. Opettajan olisi hyvä tietää omat luonteenpiirteensä ja käyttäytymistapansa, jotta hän osaisi tunnistaa erilaiset toimintatavat ja pystyisi olemaan vuorovaikutuksessa monenlaisten ihmisten kanssa (Mullola 2012, 67-68). Tuntitilanteessa opettajalla on ammattirooli, eli hän ei tuo tunnille pelkästään omaa persoonaansa. Opettaja on osaava, ammattitaitoinen ohjaaja, joka toimii ensisijaisesti lapsen lähtökohdat huomioon ottaen.

Opettajan kyseenalaistaessa omia ajatuksiaan ja oppejaan hän muuttuu avoimemmaksi erilaisille ajattelutavoille. Näin hän pystyy muuntautumaan erilaisten oppilaiden kanssa ja keskustelemaan avoimesti mielipiteistä ja näkökulmista. (Mullola 2012, 59-60.) Opettajan kannattaa välillä pohtia ja uudistaa käsityksiään musiikista ja opettamisesta, jotta innostuneisuus opettamiseen ja tiedon jakamiseen säilyy. Opettajan tulee huolehtia itsestään pedagogina sekä muusikkona. Opettaja voisi pohtia myös ovatko hänen arvonsa tiedollisissa tavoitteissa, ulkoa oppimisessa ja rajallisten

taitojen opettelussa. Usein jalkoihin jäävät oppilaan oma ajattelu, erityyppiset lahjakkuudet ja luovuus, kun oppilaita muokataan saman myllyn läpi. Musiikin oppiminen edistää lapsen tiedollisten taitojen lisäksi myös yksilön elämänlaatua, luovuutta ja ajattelukykyä.

Viulunsoitto on luovaa taidetta. Myös opetustyö voi olla luovaa työtä. Keksimme jatkuvasti tunnilla uusia luovia tapoja toimia tuntitilanteessa. Opettaja opettaa oppilasta tekemään luovia päätöksiä ja olemaan luova viulun kanssa. Opettaja motivoi lasta luovuuteen esimerkiksi kannustamalla lasta omien sävellysten, sanoitusten tai leikkien keksimiseen. Luovuuteen oppii heittäytymällä uusiin asioihin, kokeilemalla ja ottamalla riskejä. (Brinkman, 2010, 48-50.) Opettajan tulee pelottomasti heittäytyä uusiin opetukseen liittyviin ideoihinsa. On hyvä, jos opettajalla on paljon ideoita. Vaikka jotkut ideat tuntuisivatkin hassuilta tai tyhmiltä. Silti ainakin jotkut niistä saattavat toimia. Uudet leikit ja mielikuvat ovat asia, joka pitää lapsen mielenkiinnon yllä. Kun lapsi on kuullut hauskan mielikuvan jo liian monta kertaa ja tietää mitä opettaja aikoo sanoa, on opettajan aika keksiä uusi mielikuva. Erityisesti klassisen musiikin parissa luovuus saattaa unohtua, kun opetellaan tarkkoja tekniikoita. Leikit auttavat lasta ajattelemaan luovasti ja viihtymään tunnilla.

5 Kotiharjoittelun tärkeys

Opettaja ymmärtää kasvatustyön ja vuorovaikutuksen haasteellisuuden ja monimutkaisuuden. Siten opettajalla on myös vastuu toimia vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa (Garam 2000, 126). Vanhempien ja opettajan ollessa yhtä mieltä asioista tuntee lapsi olonsa turvalliseksi. Vanhempien lailla opettaja haluaa vain lapsen parasta. Lapseen ja soittoon kohdistuvat odotukset ja yhteiset tavoitteet pitäisi käydä läpi vanhempien kanssa soittoharrastuksen alkaessa. Vanhemmille pitäisi aina tehdä selväksi, että viulunsoitto on aikaa vievä harrastus ja siinä on mahdoton edistyä, jos harjoitteluun ja soittotunteihin ei panosteta. Pienille lapsille vanhemmat ovat usein tärkeässä roolissa harjoittelun suhteen. Vanhempien pitää monesti muistuttaa lapsia harjoittelusta ja harjoiteltavista kappaleista ja harjoituksista.

Myös lapsille on tehtävä selväksi, miksi päivittäinen harjoittelu on niin tärkeää, jos soittamisessa haluaa edistyä. Lapselta voi kysyä tunnilla monena päivänä hän aikoo

harjoitella seuraavalla viikolla tai yhdessä päättää, että on harjoiteltava joka päivä ainakin hieman. On hyvä, jos harjoittelusta tulee rutiini. Yhdessä vanhempien ja lapsen kanssa voi asettaa tietyn ajan päivästä, jolloin lapsi harjoittelee. Alussa harjoittelu saattaa tuntua pakotetulta, mutta kun lapsi huomaa kehittyvänsä, hän alkaa itsekkin nauttia harjoittelusta. Jos lapsi ei innostu harjoittelusta, syynä ovat usein tehtävät, jotka eivät innosta lasta tarpeeksi. Mielenkiintoiset hauskat tehtävät, joihin on annettu hyvät ohjeet, auttavat lasta pysymään motivoituneena.

Oppilaan näkemys omasta kyvystä suoriutua annetusta läksystä vaikuttaa motivaatioon. Tämän takia harjoittelua pitäisi harjoitella jo tunnilla ja vakuuttaa lapsi omista kyvyistä. Oppilaan itseluottamuksen rakentaminen on tärkeää, jotta oppilas pysyy motivoituneena. (Pike 2011, 20-24.) Tehtävät eivät saisi olla liian vaikeita, mutta lapset eivät myöskään arvosta liian helppoja tehtäviä tai jaksa toteuttaa niitä. Jos lapsi saa itse valita uuden kappaleen, harjoittelee hän sitä luultavasti mieluummin kuin opettajan valitsemaa. Opettaja voi soittaa lapselle esimerkiksi muutaman kappaleen, jotka palvelevat samaa tarkoitusta ja antaa oppilaan valita, mikä kuulostaa kivoimmalta. Lapsia pitäisi rohkaista siihen, että uuden oppiminen on aluksi hieman työlästä, mikään ei tule itsestään. Oppiminen vaatii yritteliäisyyttä. Opettajan tulee muistuttaa lasta siitä, kuinka paljon kertausta uuden asian oppiminen vaatii. Usein itse teen tunnilla niin, että jos keskitymme tiettyyn kohtaan, sen tulee mennä kolme kertaa putkeen oikein, ennen kuin jatkamme eteenpäin.

Lapsen edistyminen on hidasta, jos vanhemmat eivät ole mukana soittoharrastuksessa ja harjoittelussa. Lapsi ei välttämättä ala omatoimisesti harjoittelemaan. Jos vanhemmatkaan eivät pidä huolta lapsen harjoittelusta, lapsi saattaa soittaa vain tunneilla. Jotkut vanhemmat eivät ymmärrä, että soittotaito vaatii paneutumista asiaan. He haluavat laittaa lapsen soittotunnille yleissivistääkseen lasta. He eivät vaadi, että lapsi harjoittelee vapaa-ajallaan, vaan olettavat että lapsi kyllä edistyy tunnilla. Tällaisessa tapauksessa olisi parhaaksi, jos lapsi kävisi tunnilla kaksi kertaa viikossa.

Soittoharrastus on turhauttavaa kaikille osapuolille, jos lapsi ei harjoittele. Lapsi saattaa silti innostua itse tai kehittyä pikkuhiljaa, jos tunnilla opettaja osaa innostaa lasta. Jos vanhemmilla on soittoon keveä asennoituminen, lapsi tulee saada viihtymään tunnilla mahdollisimman hyvin. Lapsi pitää jollain keinolla saada kiinnostuneeksi soittamisesta ja musiikista esimerkiksi leikkien ja hauskojen aktiviteettien avulla. Muussa

tapauksessa lapsen into lopahtaa luultavasti hyvin pian. Viulu on haastava soitin myös ergonomisesti. Jos lapsi ei harjoittele, viulun asentoon tottuminen saattaa viedä kauan. Tällöin tunneilla ei pysty keskittymään soittamiseen kauaakaan, vaan tarvitaan muuta musiikkiin liittyvää tekemistä ilman soitinta.

6 Leikit, aktiviteetit ja oheismateriaalit viulutunnilla

Tässä luvussa esittelen erilaisia leikkejä, joita itse olen käyttänyt oppilaideni kanssa. Leikit ovat peräisin useilta opettajilta, joiden tunteja tai luentoja olen ollut seuraamassa. Viulupedagogiikkaan liittyvistä kirjoista löytyy paljon hyviä leikkejä, joista muutaman esittelen tässä. Jotkut leikit olen myös itse keksinyt. Leikkejä oppilaille voi jatkuvasti keksiä lisää. Näillä leikeillä haluan osoittaa, että opettaja voi keksiä paljon mielenkiintoista materiaalia tunnille. Opettaja voi itse päättää mitä leikkejä kunkin oppilaan kanssa kokeilee tunti-ilanteessa. Saattaa olla, että lapsi ei innostu jostakin leikistä, mutta lähtee mielellään mukaan johonkin toiseen leikkiin.

Olen jaotellut leikit jousikäden ja viulukäden harjoituksiin, soittoasentoon liittyviin harjoituksiin, aktiviteetteihin ilman viulua, harjoituksiin ja leikkeihin viulun kanssa, sävelkorkeuden, rytmien, nuottikuvan ja harmonian hahmottamiseen liittyviin leikkeihin, mielikuviin, motivoiviin taulukoihin ja laululeikkeihin. Leikkejä ei tarvitse käydä läpi järjestyksessä. Enemmänkin suosittelisin käyttämään leikkejä monipuolisesti ja ottamaan jokaisesta ryhmästä vaihtelevasti aktiviteetteja. Aloittelijan kanssa on hyvä tehdä paljon aktiviteetteja ilman viulua, mutta usein aloittelija on innokas myös kokeilemaan juttuja viulun ja jousen kanssa. Olen sitä mieltä, että on hyvä asia, jos lapsi saa pian läheisen ja pelottoman suhteen soittimeen. Yksi ja sama leikki voi innostaa oppilasta yllättävänkin monella tunnilla, jos leikkiä aina vähän muokataan tai tuodaan siihen jotakin uutta.

Halusin laittaa joidenkin leikkien tai aktiviteettien mukaan kuvan innostamaan lukijaa ja myös auttamaan lukijaa hahmottamaan leikkejä paremmin. Kaikki kuvat olen ottanut itse eri tunti-ilanteista.

6.1 Jousikäden ja viulukäden harjoituksia

Sormien juoksu joustasta pitkin

Tämä on oppilaan ja opettajan välinen leikkimielinen kilpailu. Tässä harjoitteessa käytetään vain oikeaa kättä ja joustaa. Joustaa pidetään pystysuorassa. Oppilas ja opettaja kilpailevat siitä, kumpi pääsee ensiksi jousen kannasta kärkeen liikuttamalla oikean käden sormia joustasta pitkin. Tärkeää on, että sormet ovat soittoasennossa: peukalo muiden sormien toisella puolen ja ote ei purista. Tämä harjoitus auttaa kehittämään vahvat ja liikkuvat sormet jousikädessä. Tämän leikin opin Silja Raitio-Heikinheimolta, kun pidin ensimmäistä opetusharjoitteluani.

Tuhatjalkainen

Tämä harjoitus tehdään pelkällä viululla ja viulukädellä. Lapsi asettaa kaikki sormet järjestyksessä ykkösestä neloseen ensin G-kielelle siten, että lopulta kaikki sormet lepäävät kielellä. Seuraavaksi lapsi siirtää opettajan avustuksella pelkän ykkössormen D-kielelle. Muut sormet pysyvät vielä G-kielellä. Seuraavaksi lapsi siirtää myös kakkossormen D-kielelle. Kolmos- ja nelossormi pysyvät G-kielellä. Seuraavaksi kolmos- ja nelossormi siirtyvät D-kielelle. Kun kaikki sormet ovat siirtyneet D-kielelle, aloitetaan siirtyminen A-kielelle ykkössormesta lähtien. Opettaja voi pitää lapsen viulun simpukasta kiinni niin, ettei lapsen tarvitse itse kannatella viulua ja sormet voi siirtää rennosti kieleltä toiselle. Tämä auttaa lasta hallitsemaan viulukäden sormia ja hahmottamaan liikumista ensimmäisessä asemassa. Silja Raitio-Heikinheimo teki tätä harjoitusta oppilaani kanssa ensimmäisessä opetusharjoittelussani.

Herneiden poimiminen

Opettaja kaataa herneitä tai esimerkiksi helmiä pöydälle. Oppilaan tulee poimia herneet käyttäen vuorotellen vasemman käden sormia. Ensin poimitaan peukalolla ja etusormella, seuraavaksi peukalolla ja keskisormella, sitten peukalolla ja nimettömällä ja viimeiseksi peukalolla ja pikkusormella. Tämä leikki auttaa lasta hallitsemaan kaikkien sormien käyttöä erikseen. Tästä harjoituksesta on puhuttu monella ainedidaktiikkatunnilla, muun muassa Silja Raitio-Heikinheimon ja Seppo Reinikaisen tunneilla.

6.2 Soittoasentoon liittyvät harjoitukset

Teippien ja sinitarrojen laittaminen

Aloittelevalle pienelle oppilaalle on usein jännää ja hauskaa, kun viulun kaulaan liimataan värikkäitä teippejä. Teipit laitetaan ensimmäisen sormen, kolmannen sormen ja huiluäänien kohdalle. Teipit auttavat lasta löytämään viulusta sormien oikeat paikat helposti. Teipit kannattaa oppilaan kehittyessä kuitenkin ottaa pois. Jo pienen oppilaan kanssa kannattaa tehdä harjoituksia, joissa käytetään myös ylempiä huiluääniä, jotta viulun kaula kokonaisuudessaan tulee tutuksi ja asemanvaihtoliikettä tulee harjoiteltua. Jouseen voi taas laittaa sinitarroja jakamaan jousen tasaisesti puoliksi tai kolmeen osaan. Lapsen hallitessa jousen normaalin käytön (koko jousi, *detaché*), voi välillä tehdä variaatioita ja harjoitteita vain tietyssä osassa jousta, esimerkiksi kantakolmanneksessa. Teippien ja sinitarrojen laitto on minulle tuttua jo omasta lapsuudestani, kun aloitin viulunsoiton.

Kruunu viulun simpukan ympärillä

Kuvio 1. Kruunu simpukan ympärillä sekä tarrat sormien paikkojen löytämisen helpottamiseksi.

Viulun simpukan ympärille askarrellaan kruunu. Viulua voi pitää prinsessana, kuninkaana tai kuningattarena lapsen mielen mukaan. Kruunu auttaa lasta pitämään ryhdikkään asennon ja viulun ylhäällä. Kruunun olen itse keksinyt oppilaalleni, joka halusi olla prinsessa.

Pimeä huone

Jos lapsella on alkuvaiheessa vaikeuksia löytää oikea kieli jousella tai pysyä oikealla kielellä, opettaja voi sammuttaa luokahuoneesta valot ja pyytää lasta soittamaan esimerkiksi A-kielen. Lapsi oppii miltä minkäkin kielen soittaminen tuntuu ja kuulostaa, ja oppii luottamaan muuhunkin kuin näköaistiin. Alkuvaiheessa voi myös tehdä sävelkorkeuksien hahmottamista pimeässä huoneessa niin, että opettaja soittaa säveliä umpimähkään ja kyselee oppilaalta, oliko opettajan soittama sävel korkeampi vai matalampi, kuin edellinen sävel. Tämän harjoituksen Silja Raitio-Heikinheimo teki harjoitusoppilaalleni, jolla oli vaikeuksia soittaa vain yhtä kieltä kerrallaan; erityisesti hankaluuksia tuotti A- tai D-kielen soitto.

Hiiri

Eräällä oppilaallani oli pieni huopainen hiiri leluna. Käytimme sitä hiiren kolossa vasemmassa kädessä viulun kaulan, peukalon ja etusormen välissä, sekä viulun kielten päällä niin, että oppilaan soittaessa pelkkiä vasemman käden sormia, hiiren tuli pysyä mahdollisimman hyvin viulun päällä. Viulun tulee siis pysyä suorassa ja ylhäällä. Tässä voi käyttää mitä tahansa pehmeää eläinlelua. Eläintä ei saa tiputtaa. Hiirenkolon olen kuullut itse omalta opettajaltani, kun olin pieni ja hiiri viulun päällä –idea on saanut alkunsa Paul Rollandin kirjasta *The Teaching of Action in String Playing*, jossa on harjoitus superpallolla.

Leikkiviulu tai leikkijousi

Opettaja askarteleo uudelle oppilaalle leikkiviulun pahvista, tai leikkijousen peittämällä jonkin kevyen pitkulaisen esineen huovalla. Leikkiviulun ja –jousen tulee olla lapsen oikean viulun ja jousen kokoisia, vaikkakin kevyempiä. Leikkisoittimen kanssa voi harjoitella viulun olalla pitoa, ja lapsen voi antaa itse koristella ja leikkiä viululla. Leikkijousen kanssa voi harjoitella jo oikean viulun kanssa jousen oikeita liikeratoja.

Leikkijousen voi antaa mennä viulun puun päällä, kielten alla, tallan vieressä; tämän takia jousen tulee olla kevyt ja pehmeästä materiaalista. Silja Raitio-Heikinheimo toi näytiksi ainedidaktiikkatunneillemme itse tekemiään leikkiviuluja.

Kuvio 2. Leikkijousen kanssa harjoitellaan jousen pitämistä ja jousen oikeita liikeratoja.

Röhnöttäminen nojatuolissa

Jos lapsella on vaikeuksia löytää rentoa soittoasentoa, voi häntä pyytää soittamaan sohvalta tai tuolissa niin, että hän nojaa kunnolla selkänojaan ja on mahdollisimman rentona samalla kun soittaa. Tämän keksin itse eräälle oppilaalleni, joka oli hyvin jäykkä aina soittaessaan.

Spagetti

Spagetti on rentoutusharjoitus, jossa lasta pyydetään olemaan lötkönä kuin spagetti. Opettaja nostaa lapsen kädet sivuille ja käskee, että lapsi ei saa itse pidellä käsiä

ilmassa, vaan hänen on oltava vain mahdollisimman ”lötkö”. Kun opettaja päästää lapsen kädet vapaaksi, ne tippuvat lötköinä vartalon sivuille, kuin spagetti. Tämän harjoituksen olen tehnyt monelle pienelle oppilaalleni.

Motoriikka- ja kehonhallintaharjoitukset

Joskus lapset menevät ihmeellisiin asentoihin soittaessaan. Viulunsoitto vaatii paljon vartalon hallintaa. Samalla kun soittaa käsillä, ryhdin pitäisi olla hyvä eikä vartalo saisi mennä kiemuralle. Lapsen motoriikka ei ole kehittynyt vielä niin paljon kuin aikuisen, joten tunnilla kannattaa tehdä erilaisia motorisia harjoituksia ilman viulua. Esimerkiksi käsillä voi tehdä eri asioita samaan aikaan: toisella kädellä ympyrää ja toisella neliötä. Näitä harjoitteita olemme tehneet paljon pedagogiikkaan liittyvillä tunneilla.

6.3 Aktiviteetit ilman viulua

Musiikin tahtiin tanssiminen tai kävely

Oppilaan kanssa voi kuunnella mitä tahansa suuria klassisia teoksia ja antaa oppilaan tanssia tai liikkua musiikin mukana. Omat oppilaani ovat ainakin innostuneet esimerkiksi Brahmsin *Unkarilaisista tansseista* ja tanssivat niitä aina innostuneesti. Oppilas oppii näin pitämään klassisen musiikin suurteoksista, tuntemaan musiikkia ja vapautumaan tunnilla.

Lapsi kapellimestarina

Lasta voi pyytää näyttelemään kapellimestaria samalla kun opettaja soittaa jotain kappaletta. Lapselle voi antaa ohjeeksi, että hän saa nopeuttaa tai hidastaa tempoa ja opettajan tulee noudattaa lapsen antamaa tempoa. Lapselle voi myös soittaa uutta kappaletta, pyytää häntä löytämään kappaleen tempo ja näyttämään se kädellä. Haastavampi versio on, että lapsi soittaa tuttua kappaletta vasemmalla kädellä ja lyö samalla tempoa jousikädellä. Lapselle voi myös tuoda tunnille ”kapellimestarin tikun”. Tähän leikkiin olen saanut idean, kun olin työharjoittelussa Tempo-nimisessä projektissa, jossa kävimme pitämässä orkesteria ala-asteikäisille lapsille heidän koulullaan.

Puuhapussi

Tunnilla kappaleiden välissä lapselle voi antaa jotain ihan muuta puuhaa hetkeksi. Opettaja voi pitää mukanaan puuhapussia, jonka sisällä on lappuja, joihin on kirjoitettu erilaisia tehtäviä. Tehtävät voisi olla esimerkiksi rapukävely, karhukävely tai kyykkyhyppy. Lapsi saa itse valita umpimähkään jonkin lapun pussista ja tehdä lapussa lukevan tehtävän. Lapsi saa hetken tauon soitosta, mutta pysyy kuitenkin aktiivisena. Tällaiset tauot ovat tarpeellisia, jotta lapsi jaksaa keskittyä tunnilla kappaleisiin ja harjoituksiin. Terhi Mali kertoi puuhapussista, kun hän piti opiskelijoille pedagogiikkaluentoa.

6.4 Harjoitteet ja leikit viulun kanssa

Moderni musiikillinen tarina

Opettaja voi kertoa tarinan lapselle ja pyytää lasta matkimaan opettajan tekemiä ääniä viulusta. Silja Raitio-Heikinheimo kertoi, että moderni tarina on hyvä tapa saada aloittelijakin soittamaan viululla jotain.

Esimerkki: Maatilalla asuu perhe. Heillä on koira (läähätystä vasemmalla kädellä hellästi kieliä vasten, ilman joustia). Perheen tyttö pitää ratsastamisesta (soitetaan laukkarytmiä, esim. tiri-ti, heittämällä jousi läheltä kielelle). Maatilalla on paljon kanoja, jotka nokkivat maasta siemeniä (soitetaan jousen puuosalla kieliä vasten). Perheen lapset lähtevät metsään kävelylle (taputetaan kämmenellä viulun puuta). He kävelevät suuren kimalaisparven ohi (nopeaa edestakaista liu'utusta yhdellä sormella E-kielellä jousen kanssa) ja kuulevat linnun laulua (huiluäänillä titity – rytmi) syvälle metsään. He törmäävät ränsistyneeseen taloon ja koputtavat oveen (koputusta viuluun). Kukaan ei avaa ovea, joten lapset työntävät sen auki. Ovi avautuu naristen (narinaääntä tallan toiselta puolelta jousella), mutta talo on tyhjä! Talossa on tikkaat, jotka vievät ullakolle. Lapset päättävät kiivetä ylös katsomaan (näppäillään kielet alimmasta ylimpään). Ylhäältä he löytävät pienen kissanpennun, joka maukuu (liu'utetaan yhtä sormeaa alaspäin jousen kanssa A-kielellä). Lapset päättävät viedä kissan kotiin. He laskeutuvat tikkaat (näppäillään kielet ylhäältä alas) ja juoksevat kotiin (taputetaan nopeasti viuluun). Nyt kissa pääsee asumaan muiden eläinten kanssa! Sen pituinen se.

Variaatio: Opettaja tekee lautapelin liimaamalla tai piirtämällä ääniin liittyvät kuvat isolle paperille. Peliin tarvitaan noppa ja pelinappulat. Pelataan lapsen kanssa heittäen noppaa vuorotellen ja siirtymällä nopan osoittaman määrän verran eteenpäin laudalla. Kun siirtyy uuden kuvan päälle, pitää soittaa kuvaa vastaava ääni viulusta. Aloin itse tekemään modernia tarinaa pienille oppilaille pelin muodossa. Oppilaat jaksoivat keskittyä soitettaviin ääniinkin enemmän, kun mukana oli jotain visuaalista ja he saivat myös heittää noppaa ja siirtyä pelinappuloilla.

Kuvio 3. Lautapeli musiikillisesta tarinasta.

Soveltaen: Lapsen kanssa voi pikkuhiljaa tehdä uutta peliä. Uuteen lautaan kirjataan ylös aina kun lapsi keksii jonkin uuden äänen viulusta ja kertoo minkä ääntä ääni muistuttaa. Peliä saa pelata sitten, kun lauta on täynnä.

Joki, josta kalastetaan asteikkoja

Opettaja askarteleo joen paperista tai pahvista ja tekee ongen, jonka päässä on muovinen koukku (tai ostaa leikkiöngen). Jokeen laitetaan kalojen muotoisia lappuja, joissa on naru, joista koukun pystyy pujottamaan. (Huom. Narun sekä lapuissa että ongessa kannattaa olla mahdollisimman jäykkää). Onkeen sekä kaloihin voi myös laittaa magneetit, joilla kalat saa kiinni. Kalojen toiselle puolelle on kirjoitettu jokin asteikko. Oppilaan tulee pyydystää jokin kala, minkä jälkeen katsotaan, mikä asteikko

kalan vatsapuolella on. Lopuksi tämä asteikko soitetaan. Terhi Mali toi ainedidaktiikkatunnillemme itse tekemänsä asteikkojoen, jonka jälkeen olen innostunut itsekin tekemään vastaavan.

Hedelmäsalaatti tai eläintarha

Hedelmäsalaatissa lapsen kanssa sanotaan vuorotellen hedelmiä ja samalla soitetaan rytmissä tavujen mukaan hedelmä joltakin vapaalta kieleltä. Esimerkiksi ba-naa-ni synkoopin rytmissä. Eläintarhassa soitetaan vastaavasti eläimiä. Usein olen itse tehnyt samalla kun kävelemme lapsen kanssa luokkaa ympäri. Tämän leikin keksin itse, kun oppilaastani oli tylsää soittaa vain pelkkiä rytmejä vapailla kielillä.

Asteikkoeläin

Yksioктаavinen asteikko muuttuu hauskemaksi, kun siihen liittää jonkin nelitavuisen eläimen, esimerkiksi mus-te-ka-la. Jokaista tavua vastaa yksi sävel. Lapsi sanoo opettajan kanssa mus-te-ka-la ja samalla soittaa G0-G1-G2-G3. Seuraavan mustekalan aikana soitetaan sormet D-kieleltä. Alaspäin tullessa ehtii myös sanoa mustekala kaksi kertaa ensin D-kielellä D3-D2-D1-D0 ja sitten G-kielellä G3-G2-G1-G0. Lapsi jopa haluaa soittaa asteikon, kun hän saa keksiä uuden asteikkoeläimen. Tämän harjoituksen keksin pienelle oppilaalleni, jotta asteikkojen soittamisesta tulisi kivempaa ja helpompaa.

Variaatiot

Tutun kappaleen harjoittaminen muuttuu heti mielenkiintoisemmaksi, kun sen soittaa eri tavalla eri variaatioin. Variaatioissa voi vaihdella dynamiikkaa, rytmiä, kieliä tai jousilajeja. Lapsi voi jo aikaisessa vaiheessa soittaa martelén, staccaton ja ricochet'n karkeita versioita ja innostua niistä. Myös jousitekninen variaatio, jossa soitetaan pelkkiä työntö- tai vetojousia ja nostetaan jousi aina äänten välissä (tehdään jousella pieniä ympyröitä), on usein lapsista hauska. Lasta voi pyytää tunnilla tai kotona keksimään seuraavalle tunnille uusi variaatio tutusta kappaleesta. Teen itse variaatioita jatkuvasti, kun harjoittelen omia kappaleitani.

Höpönlöpön

Höpönlöpön on lapsista hauska nimitys normaalille improvisaatioharjoitteelle, jossa oppilas ja opettaja soittavat vuorotellen ihan mitä vain, vastaten aina toisen soittoon. Tässä harjoitteessa on tärkeää, että lapsi ei pelkää mitään viulusta tulevia ääniä ja hän tietää, ettei mikään, mitä hän soittaa, voi olla väärin. Lapsi oppii rentoutumaan viulun kanssa ja kokeilemaan uusia asioita itse. Tämän harjoituksen kuulin ainedidaktiikkatunnillamme Terhi Malilta.

Esiintymislava

Opettaja voi tuoda pienen lavan (esimerkiksi puusta) luokkaan. Oppilaan kanssa voidaan päättää, että oppilas saa tunnin lopuksi esiintyä tällä lavalla opettajalle, ja kuvitella jonkin hienon paikan, missä hän voisi leikisti esiintyä. Esiintymislavaan sain idean Pirkko Simojoen pedagogiikkaluennolta.

6.5 Sävelkorkeuden, rytmien, nuottikuvan ja harmonian hahmottamiseen liittyvät leikit

Nuottiviivastomatto

Opettaja askartelea mistä tahansa materiaalista suuren nuottiviivaston, jonka väleihin ja viivastolle pystyy astumaan tai hyppäämään. Kappaletta opetellessa lasta voi pyytää hyppäämään kappaleen nuottiviivastossa samalla, kun opettaja soittaa, tai samalla kun opettaja ja oppilas laulavat kappaletta. Myös asteikkoa voi ensin harjoitella kävelemällä sen nuottiviivastossa. Oppilas oppii hahmottamaan nuottiviivastoa. Ennen tätä peliä oppilaan kanssa on pitänyt käydä jo nuottiviivaston periaatteet läpi: nuottiviivastoa ylöspäin mentäessä myös sävelkorkeus nousee, ja aina kun mennään yksi ylöspäin, välistä viivalle tai viivasta välille, mennään yksi sävel (sormi) ylöspäin. Pirkko Simojoki näytti luennollaan itse tekemänsä nuottiviivastomaton.

Nuottipallot

Nuottipalloissa on sama idea kuin edellisessä harjoitteessa. Opettaja tekee erivärisiä palloja, joiden päälle voi astua. Yksi pallo edustaa yhtä säveltä. Pallot asetetaan

asteikon mukaan jonoon, niin ettei säveliä puutu välistä, vaikka kaikkia säveliä ei soitettaisikaan. Oppilas oppii hahmottamaan missä järjestyksessä sormet menevät ja mikä on melodian suunta. Palloihin voi alkuvaiheessa kirjoittaa myös mitä kieltä ja sormea kukin pallo edustaa. Oppilas hyppii palloihin samalla kun opettaja soittaa tai samalla kun lauletaan. Tähän sain idean Silja Raitio-Heikinheimolta, kun olin kuuntelemassa toisen opiskelijan opetusharjoittelua.

Kuvio 4. Esimerkiksi Tuiki tuiki tähtösen alku menisi hyppien järjestyksessä punainen, sininen, violetti, sininen, vihreä, oranssi, keltainen, punainen.

Liikkeet rytmien avulla

Kappaleet, joissa on hieman monimutkainen rytmi, kannattaa käydä läpi ensin taputtamalla. Rytmieihin voi keksiä myös liikkeitä. Synkoopissa koop-tavulla voi vaikka niiata. Jos lapsella on vaikeuksia taukojen hahmottamisessa, voi taukojen aikana käsillä tehdä vaikka tähdet ilmaan tai nostaa kädet ylös, ja jatkaa sitten taputusta. Kaksi tai nelijakoiseen kappaleeseen voi marssia samalla, kun soittaa. Kolmijakoiseen kappaleeseen voi taas hyvin keinua samalla. Tämän harjoituksen keksin spontaanisti tunti-ilanteessa, kun oppilaallani oli hankaluuksia kahdeksasosataukojen hahmottamisessa.

Yhteismusisointi

Monet oppilaat haluavat mieluusti soittaa yhdessä opettajan kanssa. Lapset saavat kokea oikeaa musisointia ja kokevat kuuluvansa johonkin. Lapsen kanssa voi soittaa melodiasamaan aikaan, mutta säestyksen soittaminen on myös tärkeää. Opettaja voi

soittaa valmiista vihkoista säestyksiä pianolla, jos osaa, tai sovittaa säestyksen viululle tai jopa keksiä viululle helpon säestyksen, jota myös oppilas voi vuorollaan soittaa. On tärkeää, että lapsi oppii kuuntelemaan harmonioita mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Harmoniat auttavat lasta kuuntelemaan musiikkia kokonaisuudessaan ja monesti tällainen harjoittelu auttaa lasta myös soittamaan puhtaammin. Kappaleen voi myös jakaa osiin, esimerkiksi A- ja B-osaan ja kappale esitetään tunnilla vaikka vanhemmille siten, että lapsi soittaa A- ja opettaja B-osan.

Säveltäminen

Lapsi saa säveltää kappaleen. Jos lapsi ei uskalla säveltää suoraan viululla, lapselle voi antaa nuottiviivaston ja rajata alueen esimerkiksi jollekin kielelle. Opettajan kanssa voi myös päättää yhdelle kielelle eri värit eri sormiin (A0 on sininen, A1 on violetti, A2 on vihreä, A3 on punainen) ja lapsi saa kirjoittaa lyhyen ”väritarinan”, eli kirjoittaa riviin erivärisiä palleroita. Tämän jälkeen lapsi saa omasta kirjoituksestaan soittaa tarinansa. Opettaja voi pyytää lasta soittamaan tarinaa erilaisissa rytmeissä. Käytän vapaiden kielten värinä usein samoja kuin colorstrings-metodissa käytetään: G on vihreä, D on punainen, A on sininen ja E keltainen. Jos alueen rajaa yhdelle kielelle, voi oppilaan kanssa keskenään sopia mahdollisuuksien mukaan mikä väri vastaa mitäkin sormea. Nämä säveltämisharjoitukset olen itse keksinyt oppilailleni.

Kansanmusiikki ja kuulon perusteella soittaminen

Oppilaan kanssa voi kuunnella helppoja kansanmusiikkikappaleita ja harjoitella kappaletta levyn perusteella ja opettajan mallin mukaan, ilman nuotteja. Kansanmusiikkikappaleisiin opettaja voi myös helposti keksiä esimerkiksi stemman pelkistä vapaista äänistä oppilaan soitettavaksi. Kansanmusiikki on usein rentoa ja mukaansa tempaavaa. Oppilas pääsee näin jammailemaan opettajan kanssa tai ryhmätunneilla yhdessä muiden kanssa. Oppilasta voi pyytää kuuntelemaan levyltä, millaisia jousituksia, aksenteja ja pariääniä melodiassa on. Kansanmusiikkikappaleisiin voi tehdä myös helpon koreografian, jota voi tanssia samalla kun soittaa. Esimerkiksi aksentin kohdalla voi kumartaa tai painotuksissa niitata.

6.6 Mielikuvat

Opettajan käyttämät erilaiset mielikuvat asennoista ja musiikista jäävät helposti oppilaan mieleen. Osa mielikuvista on sellaisia, mitä minulle kerrottiin lapsena tunneilla. Osan olen keksinyt itse oppilailleni. Näissä vain opettajan mielikuvitus on rajana. Lisää kannattaa keksiä koko ajan.

Esimerkkejä:

- Vasarasormet: Vasemmassa kädessä sormet liikkuvat aina rystyisestä asti ja vasaran tavoin naputtavat kieltä.
- Perunasäkki-asento: Opettaja voi leikkimielisesti ilmaista lapselle, että huonossa ryhdissä soittaminen näyttää siltä, kuin lapsen tilalla olisi perunasäkki.
- Vasemmassa kädessä asuva hiiri: Viulukäden sormet tulee levätä pyöreinä viulun kaulalla ja kaulan, sormien ja peukalon väliin tulee jäädä tila, joka muistuttaa hiiren pesää. Lasta voi muistuttaa siitä, että hiiren pesää ei saa lytistää
- Asemanvaihdossa koko perhe liikkuu. Vasen käsi on perhe ja sormet ovat perheen jäseniä. Kun tehdään asemanvaihto, esimerkiksi soitetaan huiluaääniä, koko perhe liikkuu. Perheen koira, siis peukalo, pitää tietysti muistaa aina ottaa mukaan.
- Raiteet ja juna: Viulun kielet ovat raiteita, joilla juna, eli jousi, liikkuu. Jousikäden kyynärpää on veturinkuljettaja, joka siis ohjaa junaa. Veturinkuljettaja ohjaa ylös- ja alaspäin liikkeessään millä kielellä soitetaan, ja suoristuessaan ja koukistuessaan määrää sen, millä tavalla juna (jousi) kielellä liikkuu. Tämä auttaa lasta hahmottamaan, että pitkää ääntä soitettaessa jousen saa menemään suoraan, kun kyynärpää ohjaa kyynärvarren suoristumaan.
- Kaverit kylässä: Kun soitetaan matalia tai korkeita sormia ja sormi liikkuu jonkin sormen viereen voi opettaja käyttää ilmaisua, että sormi menee kaverin luo kylään. Esimerkiksi korkeaa kolmosta soitettaessa kolmonen menee nelosen luo kylään. Ei tarvitse puhua aina siitä, että sormet menevät ylös- tai alaspäin
- Oikea käsi roikkuu jousesta niin kuin apina puusta. Jos oppilaalla nousee helposti jousikäden olkapää, tämä mielikuva auttaa hahmottamaan, miten on tärkeää soittaa koko käden painolla ilman ylimääräisiä jännitystiloja.

6.7 Oppilasta motivoivat taulukot

Tasot

Monet lapset ovat pelanneet vapaa-ajallaan pelejä, joissa siirrytään aina tasolta toiselle. Lapsen kanssa mihin tahansa kappaleeseen tai harjoitteeseen voi asettaa levelit. Esimerkiksi kappaleessa taso 1 voi olla kappaleen hitaasti soittaminen näppäillen, taso 2 olisi kappaleen hitaasti soittaminen jousella ilman jousituksia (kaaria), taso 3 olisi kappaleen soittaminen kaarilla, taso 4 olisi kappaleen soittaminen tempossa ja taso 5 nyanssien soittaminen kappaleessa. Tasolta pääsee seuraavalle vasta opettajan ilmoitettua, että edellinen taso on suoritettu tarpeeksi hyvin. Tasot toimivat parhaiten, jos monet oppilaat käyttävät niitä ja he voivat innostua ja puhua leveleistä keskenään. Etydeissä tasot voivat olla opettajan keksimiä variaatioita. Tasot kannattaa merkitä taulukkoon tai vihkoon ja antaa aina merkintä (esimerkiksi tarra), kun taso on suoritettu. Tasoihin olen saanut idean, kun Pirkko Simojoki kertoi pedagogiikkaluennollaan, että hän tekee oppilailleensa tasoja kappaleisiin ja etydeihin.

Haastetaulukko

Leveleiden tapaan oppilaalle voi kirjata erilliseen taulukkoon haasteita, esimerkiksi asentoihin liittyviä. Jos oppilaalla on tapana tehdä joitain virheasentoja, ne kirjataan taulukkoon ylös. Haasteita voi olla vaikkapa ryhdikäs asento ja sormet, jotka eivät purista (hiirenkolo vasemmassa kädessä). Haasteille kannattaa antaa jokin vertauskuvallinen nimi, kuten hiirenkolo tai perunasäkki. Haasteena on, että lapsi alkaa itse muistamaan ja korjaamaan asentojaan soittaessa, eikä opettajan tarvitse aina muistuttaa. Kun lapsi pystyy tähän, haaste on suoritettu ja haastetaulukkoon annetaan merkintä haasteen suorittamisesta. Pirkko Simojoki näytti tekemiään haastetaulukoita luennollaan, jonka jälkeen olen halunnut tehdä vastaavia myös omille oppilaille.

Karatevyöt

Tämäkin on eräänlainen haaste- tai tavoitetaulukko, mutta haasteen suoritettuaan lapsi saa ”vyön” niin kuin karatessa. Itse olen tehnyt vyöt pienestä määrästä värillistä piippurassia ja teipannut sen taulukkoon lapsen saavutettua taidot, jotka vastaavat vyötä. Väiden värit olen päättänyt mahdollisuuksien mukaan itse ja kirjannut ne

tavoitteiden viereen, jotta lapsi näkee, minkä väristä vyötä hän tavoittelee seuraavaksi ja minkä värinen vyö on paras. Vyöt voi tehdä myös esimerkiksi paperinarusta. Vyöt voivat olla pidemmän tähtäimen tavoitteiden palkintoja. Lapselle voi asettaa vuodeksi tavoitteita, jotka liittyvät esimerkiksi soittoteknisiin taitoihin. Tasot vaikeutuvat koko ajan ja seuraavan tason vyötä ei saa, ennen kuin edellinen on suoritettu. Tämä idea on tullut Pirkko Simojoen luennolta.

Kuvio 5. Esimerkki karatevyötaulukosta. Väissä mainittujen taitojen lisäksi lapsen kanssa opetellaan muitakin taitoja ja soitetaan paljon ohjelmistoa.

6.8 Laululeikit

Erilaiset laululeikit ovat hyvä aktiviteetti esimerkiksi tunnin alkuun. Lapsen aktivointi, laulaminen ja leikkiminen ovat hyviä keinoja saada lapsi virittäytymään tuntitilanteeseen. Opettajan tulee tehdä leikit täysillä lapsen kanssa, jotta lapsi ei hämmenny tai nlostu. Seuraavat leikit olen itse oppinut Tempo-työharjoittelussa, jossa

teimme paljon laululeikkejä lasten kanssa ennen varsinaista orkesteriharjoitusta. Seuraavaksi mainitsemieni laululeikkien lisäksi hyviä löytyy muun muassa Fröbelin palikoilta.

Naapurin täti

Kuvio 6. Naapurin tädin melodia ja sanat.

Sanat ja koreografia:

Naapurin täti lähti retkelle,

toi mukanaan tuliaisia.

Paljon hauskoja tavaroita,

kysy vaan reilusti millaisia.

(Puhuen) *no MILLAISIA?*

Seuraavat esineet sanotaan vuorotellen, ensimmäisellä kierroksella vain jalkapumppu, toisella kierroksella jalkapumppu ja kärpäslätkä, kolmannella kierroksella jalkapumppu, kärpäslätkä ja hulahula-vanne jne. Esineiden kanssa tehdään koreografiaa niin, edellä sanottujen esineiden koreografiat jäävät päälle. Eli kun kolmannessa säkeistössä ollaan hulahula-vanteen kohdalla, tehdään sekä jalkapumpun, kärpäslätkän että hulahula-vanteen koreografiaa.

Jalkapumppu (poljetaan oikeaa jalkaa)

Kärpäslätkä (huidotaan oikealla kädellä)

Hulahula-vanne (pyöritetään lantiota)

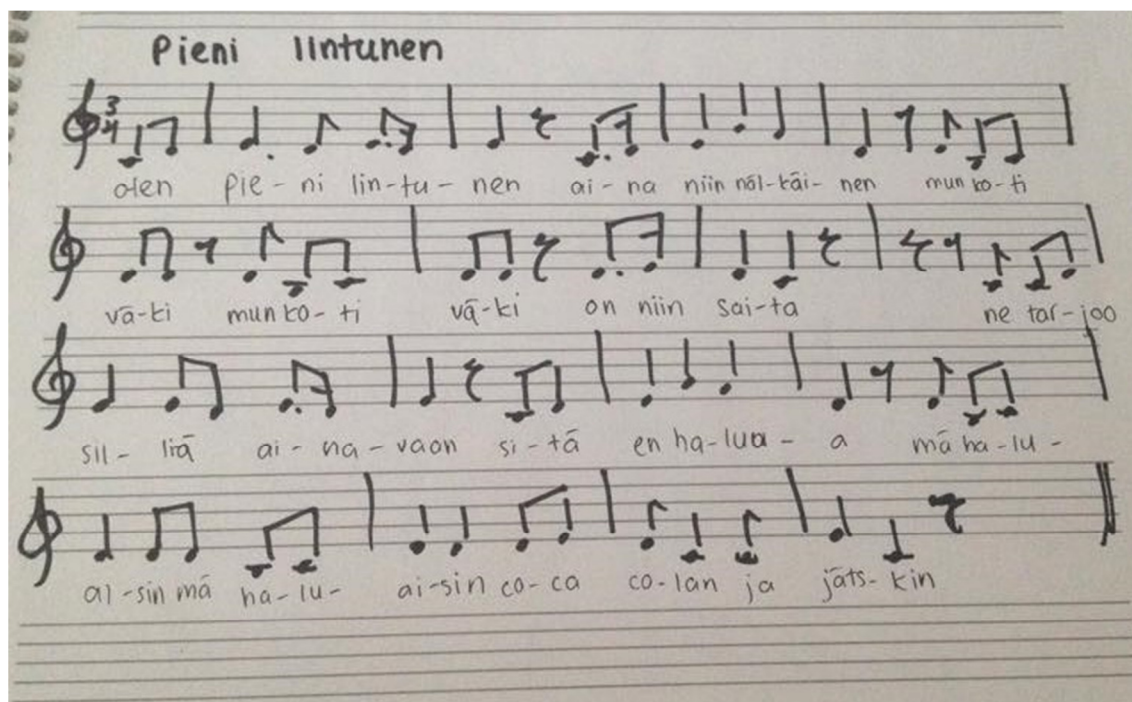
Jalkapallo (potkitaan vasemmalla jalalla)

Hammasharja (olla on pesevinään hampaita vasemmalla kädellä)

Liput rock-konserttiin (hypätään ilmaan)

(Voi jatkaa mielensä mukaan tai kysyä lapselta mikä tulisi seuraavaksi.)

Pieni lintunen

Kuvio 7. Pienen lintusen melodia ja sanat.

Sanat ja koreografia:

Olen pieni lintunen, (heilutetaan käsiä, kuin siipiä)

aina niin nälkäinen. (hierotaan mahaa)

Mun kotiväki, mun kotiväki (piirretään käsillä talon kuvaa ilmaan)

on niin saita. (heilutetaan kättä edessä)

Ne tarjoaa silliä aina vaan, (kämmenet yhdessä liikutetaan niitä, kuin kädet olisivat kala)

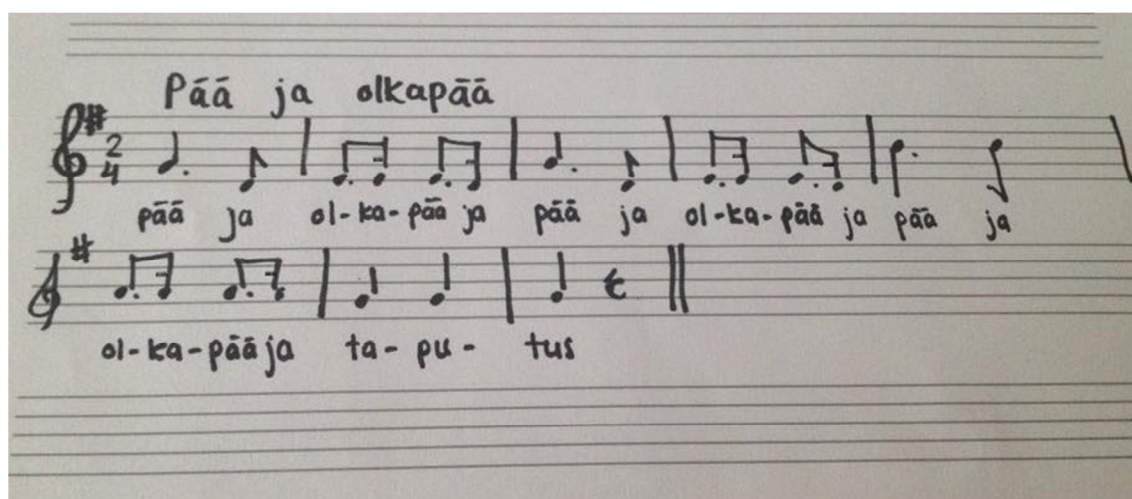
sitä en halua. (pudistetaan päätä)

Mä haluaisin, mä haluaisin, (nyökytellään)

coca-cola ja jätskin. (olla on juovinaan lasista ja pidetään jäätelötötteröä ja nuolaistaan)

Tässä leikissä voi tehdä erilaisia variaatioita esimerkiksi leikkimällä ihan pikkuruista lintua, suurta lintua, laiska laiskaa lintua, nopeaa lintua tai sotilaslintua. Koreografia tehdään näiden mukaan. (Sotilas esimerkiksi hyvin kurinalaisesti ja jäykästi.)

Pää ja olkapää

Kuvio 8. Pää ja olkapää –laulun sanat ja melodia

Pää ja olkapää –laulussa kosketaan aina sitä ruumiinosaa, mistä lauletaan. Lauluun voi keksiä useita säkeistöjä ja vaihtaa aina ruumiinosia. Esimerkiksi toisen säkeistön sanat voisivat mennä näin: *Olkapää ja vatsa, olkapää ja vatsa, olkapää ja vatsa ja taputus.*

Taputuksen voi tehdä pelkillä sormen päillä. Ensin vaikka peukalolla ja etusormella, seuraavaksi peukalolla ja keskisormella jne. Laulua voi nopeuttaa laulun edetessä.

6.9 Ryhmätunnit

Ryhmätunnit ovat hyvä motivaatiokeino pienille lapsille. Lapset saavat viettää aikaa muiden saman ikäisten kanssa ja jakaa harrastukseen liittyviä ajatuksia keskenään. Ryhmätunneilla voi harjoitella esiintymistä ja myös oppia toisten soitosta. Monet aikaisemmin mainitsemani leikit sopivat hyvin ryhmätunneille, kuten yhteismusisointi, kansanmusiikin soitto ja asteikkojen kalastaminen joesta. Ryhmätunneilla voi käyttää aikaa myös videoiden katseluun. Hauskojen kappaleiden ja huippuviulistien kuuntelu

yhdessä voi olla lapsista hauskaa ja innostavaa etenkin, jos lapset saavat kommentoida videolla kuultua soittoa jälkeenpäin.

7 Monipuolista ohjelmistoa pikkuviulisteille

Aloittelijoiden kanssa voi soittaa ohjelmistoa ja käyttää materiaalia eri viuluvihkoista, eikä opettajan tarvitse pidättäytyä vain yhdessä vihkossa. Seuraavaksi luettelen hyviä viuluvihkoja, joita olen nähnyt paljon käytettävän ja joita myös itse käytän opetuksessani. Kerron jokaisesta vihkosta hieman yleisesti sekä listaan kunkin vihkon hyviä puolia.

Viuluni soi

Sirpa Lannes-Tukiaisen, Leena Kiiskin ja Tarja Mannisen *Viuluni soi* -vihkosta löytyy paljon viulu- ja jousikäden harjoituksia ja leikkejä. Vihko sopii erityisesti pienille aloittelijoille. Se on visuaalisesti näyttävä, sillä kappaleiden vierestä löytyy värikkäitä kuvia, jotka sopivat kappaleiden tunnelmiin. Vihkosta löytyy:

- kuvia viulun asettamisesta
- viulukäden harjoituksia
- paljon jousiharjoituksia ja -leikkejä (ilman viulua ja viulun kanssa)
- lapsille mieleenpainuvia kappaleita vapailla kielillä ja sormilla
- tunnettuja kappaleita
- helpot säestykset
- hyrräimprovisaatio, eri tyyliä soittaa
- musiikkisanastoa
- tehtäviä ja pelejä

Viuluaapinen, kirja A (colorstrings-metodi)

Geza Szilvayn *Viuluaapisessa* hyödynnetään kuvia, symboleja ja mielikuvia viulunsoiton alkeiden opettamisessa. Tämän vuoksi se sopeutuukin erityisen hyvin lasten opettamiseen. Vihkon ansioita ovat:

- visuaalinen
- kuvat ja värit edustavat eri ääniä ja tunnetiloja
- paljon symboleja ja mielikuvia (esimerkiksi nuotit ovat aurinkoja ja tauot aurinkoja pilven takana)
- kielten värikoodit
- keskitytään musiikkiin ja soittoon, ei niinkään harjoituksiin tai nuotinlukuun
- paljon huiluääniä sekä vasemman käden pizzicatoja, jotka vahvistavat sormia
- oppilaan tehtävä sivut

Iloinen viuluniekka 1

Anna-Maija Usman tekemä *Iloinen viuluniekka* soveltuu viulunsoiton alkeiden opetteluun ja sitä voi käyttää muiden viuluvihkojen tukena. Vihkon hyviä puolia:

- värikäs
- helppoja kappaleita
- selkeä nuotinluvun harjoitteluun

Leena Siukosen viulukoulu

Siukosen viuluvihkosta löytää hyviä kappaleita lasten soittotunneille. Useat kappaleet ovat moniäänisiä ja soveltuvat yhteissoittoon. Vihko sisältää paljon lasten- ja kansanlauluja.

- kappaleita, joita oppilas voi soittaa opettajan kanssa tai ryhmässä
- perustekniikkaa parantavia harjoitteita
- paljon tunnettuja melodioita

Näppärimusaa

Mauno Järvelän *Näppärimusaa*-vihko keskittyy yhteismusisointiin, minkä vuoksi se on hyvä lisä muiden vihkojen rinnalle. Pieni vasta-alkaja pääsee heti soittamisen makuun. Kansanmusiikkikappaleissa on helppoja stemmoja, joita aloittelijakin pystyy soittamaan.

- kansanmusiikkia
- yhteissoittoa eri tasoille
- kivaa ja helppoa

Suzuki Violin School

Suzuki-metodissa on ideana opetella kappaleet korvakuulolta. Vaikka ei haluaisikaan hyödyntää tätä metodia, Shinichi Suzukin viulukoulun ensimmäinen osa on hyvä alkeisopetukseen. Kappaleet vaikeutuvat asteittain viuluvihkon edetessä niin, että suurin osa uudesta kappaleesta on käyty läpi jo edellisissä kappaleissa.

- valmiita variaatioita
- tekniikan rakentaminen
- tunnettuja melodioita
- asteittain vaikeutuva ohjelmisto

Opettaja voi jatkuvasti etsiä uutta materiaalia eri viuluvihkoista aloitteleville viulisteille. Viuluvihkoja on paljon ja myös ulkomaalaisista vihkoista voi löytyä uusia kivoja harjoituksia ja kappaleita. Lapset innostuvat erilaisista kappaleista ja opettajan tulisi löytää lapselle juuri häntä innostavia kappaleita. On tärkeää, että kappaleiden vaikeustaso kasvaa vähitellen ja uusiin asioihin edetään hiljalleen uusien haastavampien kappaleiden myötä.

8 Esimerkki tuntitilanteen rakentamisesta

Lapsen viulutunnin voi aloittaa jollakin lyhyellä leikillä, jonka jälkeen tehdään viulun asettamiseen tai jousen pitoon liittyviä harjoituksia. Seuraavaksi soitetaan harjoituksia vapaalla kielellä. Etenkin aloittelijoiden kanssa on tärkeää, että rento soittoasento haetaan ennen kappaleisiin siirtymistä. Lämmittelyharjoitusten jälkeen kannattaa soittaa jotain tuttua, vaikka asteikko. Kun lapsi tuntee jo osaavansa jotain tai kehittyneensä on aika siirtyä tunnin haastavimpaan vaiheeseen, eli uuden kappaleen opetteluun tai läksynä olleen kappaleen harjoittamiseen. Lopuksi lapsi voi soittaa vielä jotain jo osaamaansa kappaleita tai esiintyä opettajalle. Näin lapselle jää lopuksi tunnista onnistumisen tunne ja hyvä olo.

Tuntitilanne ei kuitenkaan ikinä ole samanlainen, vaan usein suunnitelmat muuttuvat tunnin aikana. Viuluharrastusta aloitteleva lapsi ei usein jaksakaan keskittyä kymmentä minuuttia kauempaa, joten tunnin aikana voi tehdä hauskoja aktiviteetteja tai lyhyitä leikkejä ilman viulua. Leikkejä ei välttämättä tarvitse tehdä joka tunnilla, jos lapsi on hyvin innostunut tunnilla ja jaksaa hyvin soittaa kappaleita. Leikit voivat olla myös palkinto lopputunnista. Jos lapsi on jaksanut soittaa ja tehdä harjoituksia hyvin, voidaan lopuksi leikkiä tai pelata jotain. Jollain tunnilla, jos lasta ei innosta soittaa, leikkejä voi käyttää enemmän. Usein kun lapsi kehittyy, leikkien määrää tunneilla voi vähentää.

Kappaleet ja asteikot voi harjoitella tunnilla hauskassa ja leikkisässä muodossa. Vanhoja kappaleita harjoitellessa erilaiset variaatiot ovat hyviä tai kappaleeseen voi lisätä jonkin tunnetilan tai hahmon (kappale soitetaan surullisesti tai kappale soitetaan niin kuin olisi norsu). Uusia kappaleita harjoitellessa kappale soitetaan ensin aina näppäillen. Mahdollisesti näppäilyä ennen tutustutaan kappaleeseen laulamalla tai taputtamalla. Ensin opetellaan oikeat rytmit ja sitten oikeat sormet. On tärkeää, että jo kappaleen aloitusvaiheessa kiinnitetään huomiota puhtauteen ja korjataan mahdolliset virheet (opettaja voi siirtää lapsen sormen oikeaan paikkaan kesken soitonkin). Uutta kappaletta voi harjoitella niin, että opettaja näyttää mallia ja oppilas toistaa. Vaikka uuden materiaalin opetteluun meneekin tunnilla eniten aikaa, ei kappale saa tuntua lapsesta ylitsepääsemättömän vaikealta. Usein uuden kappaleen voi jakaa lyhempiin pätkiin ja antaa läksyksi vain tunnilla läpi käyty osa.

Tunneilla voi käyttää myös aikaa nuotinluvun ja rytmien opetteluun. Opettaja voi etsiä teoriakirjoista helppoja tehtäviä ja tuoda niitä tunnille tai antaa läksyksi. Pienet lapset eivät luultavasti muista itse soittoläksyjään. Opettajan kannattaa kirjoittaa läksyt aina ylös, jotta vanhemmat pystyvät lukemaan lapselle tulleet läksyt ja auttamaan lasta niissä tai muistuttamaan harjoittelusta.

9 Pohdinta

Halusin tehdä opinnäytetyöni lasten opettamisesta, koska siitä minulle itselleni olisi ollut eniten hyötyä, kun aloitin opinnot ja sain lapsia oppilaiksi. Lasten opettaminen on kuitenkin hyvin erilaista kuin aikuisten, eikä lasten kansa voi soittaa koko tuntia pelkkää ohjelmistoa. Omassa muistissani olivat parhaiten omat viulutunnit, joilla aina soitin

opettajalleni koko tunnin. Saatoimme ehkä hieman keskustella, mutta musiikin lähestyminen leikkien kautta oli itselleni kuitenkin vierasta. Sitä olin tehnyt viimeksi muskarissa viisivuotiaana.

Leikit ovat opinnäytetyöni pääasia ja olin jo ennen opinnäytetyöni aloittamista tehnyt muiden opettajien innostamana leikkejä ja oppimateriaalia omille oppilailleni. Se, että keräsin leikkejä ja kirjoitin niitä muistiin, on auttanut myös itseäni muistamaan kaikki leikit paremmin. Suunnitellessani tulevia tunteja oppilailleni saatan lukea leikkilistaa läpi ja miettiä, mikä leikki voisi toimia kunkin oppilaan kanssa. Saatan myös miettiä, olisiko leikkejä mahdollista soveltaa tai muokata tietylle oppilaalle sopivammaksi.

Olin lukenut ennen opinnäytetyöni tekemistä jonkin verran kasvatus- ja kehityopsykologiaan liittyviä kirjoja. Lapsen kasvu ja kehitys kiinnostavat minua paljon, siksi halusin sisällyttää opinnäytetyöhöni leikkien lisäksi myös tietoa siitä, miten lapsi oppii parhaiten. Eniten minua kiinnosti kuitenkin saada lisää tietoa siitä, millainen rooli opettajalla voi olla lapsen motivoinnissa. Halusin tietää miten opettaja voi auttaa lasta luomaan hyvän ja innostuneen suhteen musiikkiin ja soittoharrastukseen. Sainkin paljon lisää tietoa opettajan roolista innostajana ja luin hyvin mielenkiintoisia artikkeleja, esimerkiksi *American String Teacher* ja *American Music Teacher* -lehdistä.

Suosittelen, että jokainen opettaja tai opettajaksi ryhtyvä perehtyisi edes hieman asioihin, joista kirjoitin luvuissa kolme ja neljä. Opettaja tuo tunnille paljon itseään ja omia ajatuksiaan. Omien toimintamallien analysointi ja sen miettiminen, miten itse voi olla oppilailleen paras mahdollinen opettaja, ovat hyvin tärkeitä asioita. Opinnäytetyöni kirjoittamisen aikana olen itse alkanut kiinnittää huomiota omaan käyttäytymiseeni opettajana paljon enemmän. Tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, että tunnilla tulisi olla varovainen. Parasta on, kun sekä oppilas että opettaja kohtaavat toisensa iloisin ja avoimin mielin.

Opinnäytetyöni haasteena oli muun muassa opinnäytetyön aiheen laajuus. Jos olisin rajannut aihetta enemmän, olisin pystynyt kertomaan opettamiseen liittyvistä asioista tarkemmin. Halusin kuitenkin kertoa mahdollisimman monista asioista, joita itse pidän tärkeinä lasten opettamisessa.

Jossain vaiheessa opinnäytetyöni tekemisprosessia tuntui, etten saa tehtyä opinnäytetyötä ikinä loppuun, koska uusia ja parempia leikkejä kuuli ja keksi jatkuvasti lisää. Olen nyt kuitenkin esitellyt helppoja leikkejä, jotka ovat tuntitilanteessa olleet menestyksiä eri oppilaiden kanssa ja joita kuka tahansa voi käyttää. Näitä ideoita opettajat voivat poimia omille oppilaillensa sellaisinaan tai kehitellä toimivampia tai uusia leikkejä mainitsemieni leikkien pohjalta.

Onnistuin mielestäni opinnäytetyössäni kohtuullisen hyvin. Keräsin riittävän ajoissa materiaalia opinnäytetyöhön ja minulla oli myös aikaa käydä lähteitä rauhassa läpi. Lähteitä olisin voinut käyttää enemmänkin, mutta sain kerätyksi kuitenkin asiat, mitkä halusinkin mainita opinnäytetyössäni. Opinnäytetyön teon loppuvaiheessa minulle jäi tarpeeksi aikaa viimeistelyyn ja tarkistamiseen.

Olen oppinut lähestymään opettamistyötä uudesta näkökulmasta: Opettaminen on luovaa ja hauskaa. Opettaessa, samoin kuin esiintyessä ja harjoitellessa, saa olla myös luova, vaikkakin eri tavalla. Opettaessa saamme keksiä jatkuvasti uusia opetuskeinoja oppilaillemme. Opettamalla luovasti opettaa myös oppilasta luovuuteen.

Lähteet

Brinkman, David. 2010. Teaching Creatively and Teaching for Creativity. Arts Education Policy Review. January, 48-50.

Bradley, Jane. 2002. The Short Music Lesson: Success in Half an Hour a Week. American Music Teacher. April, 20-23.

Chosky, Lois. 1988. The Kodaly Method, Second Edition. New Jersey. Prentice Hall.

Garam, Lajos. 2000. Lahjakkaan viulistin kasvatus. Helsinki: Yliopistopaino.

Johnson, Rebecca. 2003. Pedagogy Saturday VII: The Magic of Motivation - Inspiring Practice, Participation and Performance. American Music Teacher. October, 21.

Jordan-Kilkki, Päivi ja Pruuki, Lassi. 2012. Miten tehdä tilaa kohtaamiselle? Dialoginen työskentelyote opettajan työssä. Teoksessa P. Jordan Kilkki, E. Kauppinen ja E. Viitasalo-Korolainen (toim.) Musiikkipedagogin käsikirja. 2012. Tampere, 18-27.

Järvelä, Mauno. 1996. Näppärimusaa, Easy folk fiddling, 1. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutti.

Karling, Marjo; Ojanen, Tuija; Sivén, Tuula; Vihunen, Riitta ja Vilén, Marika. 2009. Lapsen aika. Helsinki: WSOY.

Lannes-Tukiainen, Sirpa; Kiiski, Leena; Manninen, Tarja. 2003. Viuluni soi 1. Helsinki: WSOY.

Mullola, Sari. 2012. Temperamentti – oppimisen yksilöllinen instrumentti. Teoksessa P. Jordan Kilkki, E. Kauppinen ja E. Viitasalo-Korolainen (toim.) Musiikkipedagogin käsikirja. 2012. Tampere, 58-86.

Pike, Pamela D. 2011. Maintaining Student Motivation On The Musical Journey Toward Mastery. American Music Teacher. August, 20-24.

Rolland, Paul ja Marla Mutschler. 1974; revised edition, 1986 by Clara Rolland. The Teaching of Action in String Playing. New York: Boosey & Hawkes.

Saarikallio, Suvi. 2012. Musiikki on kokemuslaji. Teoksessa P. Jordan Kilkki, E. Kauppinen ja E. Viitasalo-Korolainen (toim.) Musiikkipedagogin käsikirja. 2012. Tampere, 37-45.

Shinichi Suzuki, 1978. Suzuki Violin School. Warner Bros Publications.

Siukonen, Leena. 1963. Viulukoulu 1. Helsinki: Musiikki Fazer.

Smith, Bret. 2003. Motivation to Learn: What Is It and How Can I Promote It?. American String Teacher. November, 68-73.

Szilvay, Geza. 2005. Violin ABC – colour strings, book A. Helsinki: Fennica Gehrman.

Usma, Anna-Maija. 1974. Iloinen viuluniekka 1. Helsinki: Musiikki Fazer.